THE SUFFERING THROUGH THE EYES OF THE DOCTOR-PRISONER

Ionela Ganea
Assist. Lecturer, PhD, „Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest

Abstract. This paper aims at presenting the way in which a scientist manages to use his knowledge not only as a doctor but also as a writer in presenting the story of his life in such a way that he succeeds in touching the heart of the reader. By making use of both specialized and non-specialised medical vocabulary in presenting the hardships of his life, the writer will end up in encouraging the reader and make him prepared to overcome any hardships.

Keywords: suffering, doctor, prisoner, resistance, survival

În cartea sa „Omul în căutarea sensului vieţii", Viktor Frankl prezintă experienţa personală trăită ca prizoner în lagărele de la Dachau şi Auschwitz. Motivul pentru care a scris această carte a fost acela de a-i convinge pe cititori că viaţa are sens în orice situaţie fie că vorbim de fericire sau necazuri. Exemplele concrete folosite au fost menite să întărească această idee, mai ales că este vorba de o situaţie extremă precum viaţa într-un lagăr de concentrare.

Deşi a fost scrisă doar în nouă zile, cu intenţia de a fi publicată anonim şi de a nu beneficia de reputaţie autorială, „Omul în căutarea sensului vieţii" a devenit un adevărat succes datorită modului de prezentare şi explicare a evenimentelor petrecute în lagăr. Cartea este o combinaţie de ştiinţă şi umanism, prezentată de autor din mai multe perspective: cea de psihiatru, scriitor, deţinut şi supravieţuitor al Holocaustului. Aceasta este structurată asemenea unei vizite la cabinetul doctorului unde sunt descrise simptomele pacientului, afecţiunea este identificată şi explicată pe înţelesul pacientului pentru ca mai apoi să i se prescrie tratamentul.

Viktor Frankl a fost un psihiatru vienez, doctor în neurologie şi filozofie şi întemeietorul celei de-a treia şcoli vieneze de psihoterapie, logoterapia sau analiza existenţială. Fiind de origine evreu, în timpul celui de-al doilea război mondial, după instalarea nazismului în Germania, Frankl a fost deportat în lagărele morţii împreună cu mama, tatăl şi soţia sa. La intrarea în lagăr, Frankl avea alături de el manuscrisul primei sale cărţi care conţinea conceptele fundamentale ale logoterapiei create de acesta, precum şi experienţele sale clinice ca neurolog şi psihiatru, care susţineau teoria sa. Manuscrisul i-a fost confiscat, iar Frankl l-a refăcut în timp ce se afla la Auschwitz, pe bucăţele de hârtie furate de un camarad din birourile lagărului.

Întâmplările din interiorul lagărului sunt dureroase şi sensibile, cartea prezentând cea mai intimă perspectivă asupra înţelegerii omului în situaţii de inimaginabilă teroare, cum acceptă trauma și în final, găsește sens în ceea ce trăiește. Pe tot parcursul cărţii întâlnim suferinţă atât la nivel fizic cât şi la nivel psihic. În ceea ce privește suferința fizică, pe lângă condiţiile insalubre, lipsa hranei şi a hainelor, aceasta este cauzată de munca realizată în condiţii meteorologice greu de suportat precum frig, ploaie, vânt şi ger cumplit.

(1) a. "Altădată, în pădure, la o **temperatură de -17 grade C**, am început să săpăm pământul, foarte înghețat, ca să tragem niște conducte de apă". (p.40)

b. " **Pământul înghețat trosnea sub vârful târnăcopului, de săreau scântei**." (p.52)

c. " Așa că a trebuit **să așteptăm afară în ploaie și în vântul tăios** până când omul lipsă a fost găsit." (p.59)

d. " găseam timp să ne căutăm de păduchi (…) presupunea **să stai dezbrăcat în baraca neîncălzită de al cărei tavan atârnau țurțuri.**" (p.61)

Autorul ține să sublinieze că în aceste condiții, până și orice semn de oboseală din partea deținutului sau de ajutor acordat altui deținut era aspru pedepsit:

(2) a. „ Și atunci am auzit primul sunet de bici - **curele de piele șfichiuind trupurile goale** (...) după o vreme s-au auzit iarăși **șfichiuiturile bicelor, însoțite de urletele celor torturați.** De data aceasta bătaia a durat ceva vreme." (p.30-31)

b. „ Era o practică favorită să se trimită un convoi proaspăt sosit, ca grupă de lucru, cu **sarcina de a curăța latrinele și de a îndepărta murdăria din canalizare** (...) excrementele îți săreau pe față în timp ce le transportai peste câmpurile de hârtoape, așa că **orice semn de scârbă de-al deținutului sau orice încercare a acestuia de a-și sterge murdăria era pedepsită cu lovituri de către Capi**." (p.36)

c. **„ Omul avea febră, dar raportase infirmeriei faptul într-un moment nepotrivit**. Așa că **era pedepsit** pentru această încercare neregulamentară de a fi scutit de îndatoririle sale" (p.37)

d. „**i-am sărit în ajutor** fără să mai stau pe gânduri. **Imediat am fost lovit în spate**, apostrofat grosolan și somat să mă întorc la locul meu. (p.40)

În ceea ce privește suferința psihică, autorul explică faptul că în astfel de circumstanțe, suferințele, moartea și morții au devenit atât de obișnuite încât deținutul nu mai era uimit absolut deloc. Pe lângă acestea, deținutul mai îndura și chinul dorului de casă și de familie, ajungând să fie mistuit de dor. Frankl face ușor trecerea de la limbajul curent prezentat în exemplele (1) și (2) la terminlogia specifică omului de știință explicând în termeni științifici (3) fazele prin care trecea deținutul: de la starea de șoc în momentul când intră în lagăr, la cea de apatie care se instalează în momentul în care este martor al tuturor lucrurilor nedrepte care aveau loc în interiorul lagărului.

(3) a."Prizonierul **a trecut de la prima la cea de-a doua fază, una de relativă apatie**, în care s-a instalat un soi de moarte emoțională." (p.36)

b. „Dar deținutul, care trecuse deja **în cea de-a doua fază a reacțiilor sale psihologice**, nu-și mai ferea acum privirea. Sentimentele lui se tociseră și putea privi la astfel de scene fără să clipească."(p.37)

c. „Apatia, principalul **simptom** al celei de-a doua faze, era **un mecanism de autoapărare** necesar." (p.43)

d. „ Mai mulți colegi medici din lagăr, **specializați în psihanaliză**, vorbeau adeseori despre un soi de **„regresie" a deținutului** în lagăr – o repliere a acestuia într-o formă mai primitivă de viață sufletească." (p.43)

e. „**În timpul acestei faze psihologice**, se poate observa că oamenii cu o natură ceva mai primitivă nu pot scăpa de influența brutalităților care i-a înconjurat în viața de lagăr." (p.102)

Autorul menționează că dincolo de suferințele fizice îndurate zilnic în lagăr, cea mai dureroasă era agonia sufletească ce era cauzată de nedreptățile la care era martor sau pe care trebuia să le îndure. Un exemplu concret este jignirea pe care a îndurat-o în momentul în care s-a oprit un moment să-și tragă sufletul: „în schimb luă de jos o piatră și o aruncă în mine. Mie

gestul mi se părea a fi potrivit mai degrabă pentru a atrage atenţia unei sălbăticiuni, pentru a repune la lucru un animal domestic,o făptură cu care ai atât de puţin în comun încât nici măcar n-o pedepseşti" (p.39). Prin urmare, într-o astfel de stare de încordare, toate eforturile şi emoţiile se concentrau asupra unei sarcini unice şi anume aceea de a rămâne în viaţă.

Făcând o prezentare psihologică şi dând o explicare psihopatologică a trăsăturilor tipice ale colegilor din lagăr, autorul evidenţiază faptul că există o legătură strânsă între imunitate şi starea sufletească, chiar el fiind martorul unei astfel de demonstraţii. Este vorba de o demonstraţie dramatică ce priveşte un deţinut care şi-a pierdut încrederea în viitor, lucru care i-a fost fatal: eliberarea mult aşteptată nu s-a petrecut când acesta a estimat, ceea ce l-a dezamăgit enorm. Prin urmare, rezistenţa organismului i-a scăzut brusc, iar corpul a căzut pradă infectării cu tifos. Acest lucru s-a întâmplat în cazul mai multor deţinuţi care au sperat să fie liberi de Crăciun. În opinia autorului, faptul că veştile încurajatoare nu apăreau în apropierea datei respective a dus la pierderea curajului şi la dezamăgirea acestora. Astfel, acest lucru a avut o influenţă periculoasă asupra puterii lor de a rezista şi prin urmare mulţi dintre ei au pierit. Ca o concluzie la acest exemplu, putem spune că pentru starea sinelui lăuntric nu erau răspunzătoare cauzele psihofizice ci mai degrabă libera decizie a deţinutului.

Pe lângă explicaţiile de natură ştiinţifică, autorul recurge şi la limbajul curent, folosind simple analogii. Un astfel de exemplu prezintă legătura dintre suferinţa omului şi comportamentul gazului:

(4) „Dacă se pompează o anumită cantitate de gaz într-o încăpere goală, gazul va umple camera complet şi uniform, indiferent cât de mare ar fi ea. Tot astfel, suferinţa umple întru totul sufletul uman şi gândirea conştientă, indiferent dacă e vorba de o suferinţă mare sau de una mică. De aceea, mărimea „suferinţei" umane este absolut relativă." (p. 58)

În acest mediu, singurele arme ale sufletului în lupta pentru autoconservare erau formele de artă adaptate la viaţa de lagăr: cântece, poezii, glume. Dezvoltarea simţului umorului a fost unul dintre lucrurile pe care Frankl şi prietenul acestuia şi le-au propus ca să-i ajute să se distanţeze şi să vadă lucrurile dintr-o perspectivă hazlie pentru a trece mai uşor peste suferinţele omniprezente.

Citatele folosite pe parcursul cărţii au fost menite să evidenţieze şi să întărească ideile prezentate de autorul-prozonier. Printre acestea remarcăm afirmaţia lui Dostoievski, conform căruia „omul se poate obişnui cu orice", fapt demonstrat şi de autor, care a constatat pe propria piele că organismul uman se poate adapta oricăror circumstanţe, ceea ce era contrar noţiunilor prezentate în cărţile de specialitate:

(5) a. „Eram nerăbdători să aflăm ce urma să ni se întample mai departe, de pildă care va fi urmarea faptului că **stăm goi puşcă, nemişcaţi, în aerul rece al toamnei târzii, încă uzi de la duşuri**.(...) curiozitatea s-a transformat în uimire: **eram miraţi că nu răciserăm deloc**." (p.32)

b. „ **Aceia dintre noi care erau medici au învăţat, mai înainte de toate, că „manualele spun minciuni!"**, pentru că într-un loc scrie că omul nu poate trăi fără să doarmă un anumit număr de ore. Nu-i adevărat! (...) am dormit pe priciuri suprapuse. Pe fiecare prici (măsurând 1,8-2 metri lăţime) au dormit nouă oameni care s-au învelit cu numai două pături. Desigur, a trebuit să stăm întinşi pe o parte, lipindu-ne şi înghesuindu-ne unii în alţii, ceea ce ne era înrucâtva de folos, dat frigul pătrunzător. (...) unii şi-au folosit pantofii în loc de pernă, în ciuda faptului că erau plini de noroi. (...) Cu toate astea, somnul a venit totuşi (...) uşurându-ne suferinţa preţ de câteva ceasuri." (p.32-33)

Alte citate care au menirea să susţină ideile prezentate de autor şi care un impact puternic asupra cititorului găsim în exemplele următoare:

(6) a. „viaţa e ca la dentist; te tot gândeşti că urmează ce-i mai rău şi când colo totul s-a terminat deja.” (Bismark, p.85)
b. „Emoţia, care este o suferinţă, încetează să mai fie suferinţă de îndată ce ne formăm o imagine clară şi precisă despre ea.” (Spinoza, p.87)
c. „Cel care are un *de ce* pentru care să trăiască poate îndura aproape *orice*.”(Nietzsche, p.89); „Ceea ce nu mă omoară, mă întăreşte.” (Nietzsche, p.94)

În concluzie, putem spune că atât suferinţa îndurată de autor, fiind în acelaşi timp şi doctor şi deţinut în lagărele de concentrare de la Dachau şi Auschwitz, cât şi cunoştinţele în domeniul psihiatriei au dus la crearea unei lucrări care are menirea de a ghida şi de a încuraja persoanele aflate în dificultate. Frankl ne învaţă, pornind de la exemplele personale, că oricât de mari sunt problemele noastre, întotdeauna se găsesc motive pentru a continua să existăm. Prin metodele folosite de prezentare a evenimentelor, de explicare a situaţiilor prin termeni ştiinţifici sau prin simple analogii şi citate, autorul ne arată cum să căutam sensul vieţii noastre.

BIBLIOGRAPHY

Viktor E. Frankl, *Omul în căutarea sensului vieţii*. trad.: Silvian Guranda, Bucureşti: Meteor Press, 2009.